

Valmisteluryhmä:

Helsinki: Ekebom Outi, toimintaterapeutti ja Kara Helena, johtava toimintaterapeutti

Espoo: Hansen Laura, toimintaterapeutti

Vantaa: Nieminen Sanna, toimintaterapeutti ja Kulmala Taina, toimintaterapian esimies

Palvelu-
kokonaisuuden
nimi: *Lasten toimintaterapia*

Palvelun sisältö

Lasten toimintaterapiassa arvioidaan ja kuntoutetaan lapsia, joilla on ongelmia motoriikassa, aistitiedon käsittelyssä tai hahmottamisessa. Nämä ongelmat vaikeuttavat lapsen arkea ja estävät lasta suoriutumasta ikätasolleen tyypillisistä toiminnoista. Arviointikäyntejä on 1-5 kpl, jotka sisältävät huoltajien kanssa käydyn alkukartoituksen, palautekeskustelun ja ohjauksen. Tarvittaessa tehdään käynti lapsen arkiympäristöön eli kotiin, päiväkotiin tai kouluun. Arvioinnin pohjalta suunnitellaan yhdessä perheen kanssa jatkotoimenpiteet kunkin lapsen tarpeiden mukaisesti. Jatkotoimenpiteenä voivat olla seurantakäynnit (6-12kk kuluttua), ohjauksellinen toimintaterapia (1krt/kk), lähiympäristön ohjaus kertaluonteisena, päiväkoti/kouluneuvottelu ja/tai toimintaterapiajakso. Terapiajakso voi toteutua yksilö- tai ryhmämuotoisena. Osa lapsista ei tarvitse arvioinnin ja palautekeskustelun lisäksi muuta palvelua. Toimintaterapia sisältää yhteistyön lapsen lähiympäristön kanssa. Toimintaterapeutti tekee yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa lapsen tilanteen vaatimalla laajuudella.

Osa kunnista tarjoaa kuntalaisille ja yhteistyökumppaneille ennaltaehkäisevästi ohjausta ja konsultaatiota puhelimitse ilman, että toimintaterapian asiakkuus välttämättä alkaa.

Tavoitteena on, että perusterveydenhuollossa vähintään arviointi, seuranta, neuvonta, ohjaus ja konsultointi ovat omana toimintana ja sitä järjestetään 0-17 –vuotiaille. Perusterveydenhuollon toimintaterapeutin vastuulle tulisi kuulua myös tiedon jakaminen ja toiminnallisten ongelmien ennaltaehkäisy.

Palvelujen
käyttäjät,
käyttäjryhmät

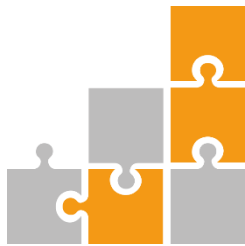
Neuvola- ja kouluikäisten lasten toimintaterapiapalvelut (arviointi, kuntoutus, neuvonta, ohjaus, konsultointi) painottavat varhaista tukea ja ennaltaehkäisyä. Joissakin kunnissa myös nuorille 17 ikävuoteen asti, joissakin kunnissa myös kehitysvammahuollon lapsiasiakkaille.

Tavoitteena on, että toimintaterapiaa tarjotaan 0-17 –vuotiaille, ruotsinkieliset ja muunkieliset huomioituna.

Palvelujen
käyttäjien
määräytyminen

Toimintaterapiaan ohjaututaan terveydenhuollon ammattihenkilön (pääasiassa neuvolan th:n tai lääkärin, psykologin tai puhe- tai fysioterapeutin) läheteellä tai varhaiskasvatuksen erityislastentarhan opettajan ohjaamana.

Tavoitteena yhtenäinen lähetekäytäntö, lähettämiskriteerit ja matala kynnys toimintaterapiapalveluun. Neuvolan ikäryhmätarkastukset tulee olla tehtynä ennen toimintaterapiaan ohjaamista. Monialainen lähete on myös yhtenä tavoitteena.

<i>Palvelutarpeen selvittäminen</i>	<p>Lapsen kehitystä ja perheen huolta kartoitetaan säännöllisesti neuvolakäynneillä ja toimintaterapiaan ohjaututaan pääsääntöisesti tätä kautta. Lähetteen voi tehdä, kun lähettämiskriteerit täyttyvät. Väärin ohjautuneet lähetteet palautetaan tai ohjataan tarkoituksenmukaisiin palveluihin. Toimintaterapia alkaa keskustelulla lapsen ja huoltajan kanssa. Keskustelussa kartoitetaan lapsen vahvuuksia ja haasteita ja perheen toiveita, odotuksia ja voimavaroja, jonka pohjalta tehdään alustava toimintaterapiasuunnitelma. Asiakkaan palvelutarvetta seurataan koko toimintaterapia-asiakkuuden ajan.</p>
<i>Vaikuttavuus</i>	<p>Tavoitteena on, että käytössä on kuntoutuksen ja psykologipalveluiden yhteinen esitietokaavake, jonka voi tulostaa etukäteen netistä.</p> <p>Toimintaterapiassa tavoitteena on, että lapsen motoriset ja hahmottamisen valmiudet ja taidot vahvistuvat ja aistitiedon käsittely jäsentyy niin, että lapsi suoriutuu arjessa ikätasolleen tyypillisistä toiminnoista. Toimintaterapiassa pyritään siihen, että lapsen arkeen saataisiin sellaisia elementtejä, jotka osaltaan tukevat lapsen valmiuksien ja taitojen kehitystä. Toimintaterapialla tuetaan ja mahdollistetaan lapsen osallistuminen itsestä huolehtimiseen, leikkiin, kotielämään ja vapaa-ajan toimintoihin omassa toimintaympäristössään. Tavoitteena on oppimisen ja kehityksen pulmien havaitseminen ja ennaltaehkäisy/vähentäminen varhaisella kuntoutuksella sekä syrjäytymisriskin ehkäiseminen. (tutkimuslinkki 1 ja tutkimuslinkki 2). Toimintaterapiaintervention tulee tapahtua oikea-aikaisesti suhteessa lapsen ikään.</p>
<i>Sidosryhmät ja kumppanuudet</i>	<p>Läheisiä yhteistyötahoja ovat lastenneuvola, erityistyöntekijät, päiväkotien (ja osin myös koulujen) henkilökunta, muut lapsiperheiden sosiaali- ja terveyspalvelut. Yhteistyötä tehdään myös erikoissairaanhoidon, kuntouttavien ostopalveluterapeuttien ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.</p> <p>Yhteistyö lapsen perheen ja lähiympäristön kanssa on oleellinen osa toimintaterapiaa. Monialainen kuntoutustyöryhmä ja moniarviotiimi toimii osassa kuntia.</p>
<i>Palvelulupa</i>	<p>Varsinaista palvelulupausta ei ole laadittu.</p> <p>Tavoitteena on tarjota toimintaterapiapalvelu oikea-aikaisesti lapsen ikään ja haasteisiin nähden.</p>
<i>Henkilöstö ja toimipisteet</i>	<p>Lasten toimintaterapeuttien määrä vaihtelee huomattavasti eri kunnissa.</p> <p>Pätevyysvaatimuksena on laillistetun toimintaterapeutin pätevyys, eduksi katsotaan aikaisempi kokemus lasten ja lapsiperheiden kanssa työskentelystä. Rikosrekisteriote vaaditaan.</p> <p>Työ koostuu toimintaterapia-arviointien ja kuntoutussuositusten tekemisestä, toimintaterapiajaksojen järjestämisestä, yksilö- ja ryhmäkuntoutuksen toteuttamisesta, yhteistyötahojen ohjauksesta, konsultaatiosta ja asiantuntijatehtävistä.</p> <p>Haasteena on asiakaskunnan ongelmien monimutkaistuminen, ulkomaalaistaustaisten asiakkaiden kasvava palvelutarve ja kaupungin tasolla puuttuvat palvelut tiettyjen asiakasryhmien kohdalla sujuvan palveluketjun tuottamiseksi. Haasteena on riittämättömät toimintaterapiaresurssit suhteessa tarpeeseen.</p> <p>Lasten toimintaterapeutin työn tukeminen perusterveydenhuollossa edellyttää ammatillista esimiestyötä. Esimieheltä vaaditaan johtamispätevyys- ja kokemusta sekä laaja-alaista ammattiosaamista kliinisestä työstä ja moniammatillisesta työstä.</p>
<i>Resurssit</i>	<p>Toimintaterapia-arviot, neuvonta, ohjaus ja konsultointi tuotetaan pääsääntöisesti omana toimintana. Suurin osa kunnista ostaa lasten ja nuorten toimintaterapiajaksoja yksityisiltä palveluntuottajilta. Useissa kunnissa joudutaan ostamaan jopa toimintaterapia-arviointia.</p> <p>Tavoitteena on riittävät henkilöstö- ja tilaresurssit suhteessa asukasmäärään.</p>

Resurssien tukea jakautua asiakasmäärien suhteessa eli palvelun tulee olla kohtuullisen matkan päässä. Kollegoiden ja monialaisen tiimin tuki (fyysinen etäisyys?) sekä oman ammattialan esimies ovat työntekijöille tärkeitä.

Hyvät käytännöt, kehittämiss-hankkeet

Toimintaterapia-arviointiprosessia on sujuvoitettu ja yhtenäistetty. Lähetekäytäntö on yhdenmukainen kaikilla alueilla eri kunnissa. Osassa kuntia asiakkaille ja yhteistyökumppaneille on otettu käyttöön neuvontapuhelin. Sekä omana toimintana että ostopalveluna annettavalle terapialle on kirjattu terapiakriteerit. Toimintaterapeuttien työpanosta jaetaan alueille lähemmäs asiakkaita. Jonotilannetta seurataan koko kaupungin tasolla alueellisen tasapuolisuuden takaamiseksi. Osassa kuntia palvelu on organisoitu niin, että palveluresurssia on mahdollista tasata tarpeen mukaan eri alueiden välillä. Perheelle on luotu yhtenäiset kirjalliset ohjeet lapsen arkikuntoutuksen edistämiseksi. Nämä löytyvät useissa kunnissa kunnan nettisivuilta.

Joissakin kunnissa tuotetaan ohjaus- ja arviointipalvelua yhteisvastaanottoina moniammatillisissa tiimeissä. Osassa kuntia tuotetaan moniammatillisia yksilöllisiä interventioita eri asiakasryhmille (esim. autismin kirjon häiriöistä, tunnesäätelyn vaikeuksista ja syömisvaikeuksista kärsivät).

Tavoitteena on oikea-aikainen, asiakkaan tarpeista lähtevä kuntoutus ja joustavat kuntoutuskäytännöt. Käytössä ovat moniarviotiimit ja monialaiset interventiot.

Palvelujen yhdyspinnat ja yhteistyö muiden palveluiden kanssa sekä miten palvelujen integraatio toteutetaan

Vaikuttavuustavoitteet toteutuvat parhaiten, kun palvelun järjestämisessä huomioidaan lapsen ja perheen tarpeet kokonaisuutena sekä suhteessa arjen ympäristöön. Palvelun kaikissa vaiheissa tehdään yhteistyötä eri toimijoiden kanssa.

Palveluun lähettävälle taholle tarjolla on konsultaatiota ja ohjausta sekä puhelimitse että sähköisen kanavan kautta. Heille on koottu ohjeistus toimintaterapiaan lähettämisen kriteereistä. Lapsen kuntoutuspolkuja pohdittaessa tehdään yhteistyötä lastenneuvolan, neuvolan psykologien, puheterapeuttien ja fysioterapeuttien, varhaiskasvatuksen ja koulun, perheneuvolan, sosiaalihojajien ja erikoissairaanhoidon kanssa.

Osassa kuntia toimii monialainen lasten kuntoutustyöryhmä/asiantuntijatyöryhmä, joka toimii mm. neuvolan, päivähoiton ja koulun yhteistyökumppanina. Käytössä on myös kuntoutuksen, psykologipalveluiden ja perheneuvolan alueellinen monialainen työryhmä eli moniarviotiimi, joka tekee monialaisia asiakashaastatteluita, arviointeja, havainnoiteja ja ohjantaa.

Tavoitteena on, että rakenteet (kuntoutustyöryhmä, monialainen tiimi, kuntoutusvastaalääkäri jne.) ovat kunnossa ja hoitoprosessit on määritelty.

Palvelun laatu

Palvelu tarjotaan oikea-aikaisesti hoitotakuun mukaisessa ajassa asiakkaan haasteet huomioiden. Asiakaslähtöinen, laadukas ja tasapuolinen palvelu turvataan systemaattisella perehdytyksellä, koulutuksilla, sisäisillä konsultaatioilla ja säännöllisillä tiimipalavereilla. Toimintaterapeuttien ammattieettiset ohjeet ovat käytössä. Arviointimenetelmäosaamista päivitetään säännöllisesti. Perheen kokemus perheen huolen kuulemisesta ja siihen vastaamisesta on osa laadun kokemusta.

Joissakin kunnissa on käytössä kiireellisyysluokitus. Yhteinen jonokäytäntö mahdollistaa sujuvan resurssien siirron, jotta palvelun saatavuus säilyy alueellisesti tasapuolisena. Palvelua ja sen saatavuutta seurataan tilastollisesti eri alueilla.

Tavoitteena asiakkaan tarpeista lähtevä oikea-aikainen palvelu, yhtenäiset kriteerit ja hoitoprosessit.

Toiminnalliset ja taloudelliset mittarit

Mittareita: asiakasmäärät, käyntimäärät, ryhmäkäynnit, koulu- ja päiväkotikäynnit ja hoitopuhelut. Osassa kuntia seurataan työntekijäkohtaisten suoritemäärätavoitteiden toteutumista ja työajan jakautumista eri palvelumuotoihin, kuten ohjaukseen, arviointiin, konsultointiin, hoitoon ja kuntoutukseen. Monissa kunnissa seurataan peruuttamattomien

	<p>käyntien määriä, konsultaatioiden ja nimettömien konsultaatioiden määriä, asiakkaan tulosyitä ja asiakkuuden päättymisen syitä ja palveluun pääsyn jonotusaikaa. Talousarviossa pysyminen.</p> <p>Tavoitteena yhtenäinen talouden, toiminnan, vaikuttavuuden, asiakaskokemuksen ja henkilöstökokemuksen seuranta.</p>
<i>Osallisuus ja vaikuttaminen</i>	<p>Työtä tehdään asiakaslähtöisesti. Toimintaterapia alkaa aina yksilöllisellä alkukartoituksella/arvioinnilla, jossa kuullaan lapsen ja perheen huoli. Suunnitelmat tehdään yhteistyössä lapsen ja perheen kanssa. Lapsen ja huoltajien näkemyksille annetaan mahdollisuus toimintaterapia-intervention aikana ja lopussa. Helsingissä perheet voivat valita kuntouttavan terapeutin palveluseleillä ostettavan toimintaterapian osalta. Kaupunkien nettisivuilla on mahdollista antaa kohdennettua palautetta palvelusta.</p>
<i>Kielelliset oikeudet</i>	<p>Palvelua annetaan yleensä myös ruotsin ja englannin kielellä. Muun kielisten kanssa käytetään tarvittaessa tulkkeja.</p>
<i>Muutoksen mahdollisuudet ja muutokset asiakasnäkökulmasta</i>	<p>Lasten toimintaterapiapalveluiden tulee olla järjestetty niin, että palvelu on saatavilla oikea-aikaisesti ja lapsen kuntoutuspolun suunnittelu mahdollistuu yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.</p> <p>Palveluiden laadun kannalta oleellista on osaava ja riittävä henkilöstö, toimivat ja sujuvat käytänteet ja rakenteet.</p>
<i>Muutoksen uhat</i>	<p>Terapiatarpeen arviointi, seuranta, neuvonta, ohjaus ja konsultointi tulee jatkossakin olla julkisen toimijan tehtävänä.</p> <p>Uhkia/ ratkaistavia kysymyksiä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Onnistuuko yhtenäisten käytäntöjen luominen maakuntiin esimerkiksi palveluun ohjautumisen näkökulmasta, jotta tuotettava palvelu olisi tasalaatuista? • Onnistuuko perustason ja erikoistason toimintojen yhteistyön koordinointi nykyistä paremmin? • Miten turvataan yhtenäisten käytäntöjen ylläpysyminen? • Katoavatko sote -palveluiden hyvät yhteistyökäytännöt yli hallintorajojen (sivi-terveyspalvelut)? • Pirstaloituuko lapsen kuntoutuspalvelut entisestään vai onnistutaanko luomaan lapsen kokonaiskuntoutusta koordinoiva järjestelmä? • Pienen ammattiryhmän yksittäisen työntekijän rooli esim. perhekeskuksissa. Kuinka turvataan kollegiaalinen tuki ja ammatillinen kouluttaminen? • Työvoiman saanti ja pysyminen? • Kuka valvoo yksityisiä palveluntuottajia?
<i>Muut toimintaympäristön muutokset</i>	<p>Palveluresurssien suhteutuminen pääkaupunkiseudun väestönkasvuun. Digitalisaation käyttö kuntoutuksessa. Erikielisten ja eri kulttuuritaustan omaavien perheiden kohtaaminen. Perhekeskustoimintamallin mukanaan tuoma monitoimijaisuus. Kaupunkien alueiden eriarvoistuminen.</p>